

Comentario e localización dunha paisaxe agraria e humanizada, a través de fotografía aérea e outros medios de reprodución

As paisaxes agrarias son a morfoloxía ou aspecto do espazo agrario. Resulta da combinación do medio natural (factores físicos) coa actividade agraria practicada sobre el (factores humanos). A diversidade destas combinacións no territorio español explica a variedade das súas paisaxes.

A paisaxe agraria do norte peninsular húmido

Comprende o norte e o noroeste da Península Ibérica. O medio físico desta zona posúe un relevo accidentado, con escasas superficies chairas e clima oceánico chuvioso todo o ano.

A estrutura agraria caracterízase polos trazos seguintes:

- A poboación, tradicionalmente moi numerosa, é hoxe escasa e envellecida, dado que se viu forzada a emigrar ante a incapacidade do campo de proporcionarlle ingresos abondos. O poboamento predominante é disperso intercalar a partir de aldeas, parroquias e vilas.
- As explotacións son minifundistas. Os campesiños posúen pequenas parcelas pechadas por sebes e afastadas entre si, o que diminúe a súa rendabilidade e dificulta a mecanización. Para corrixilo, impulsouse a concentración parcelaria, con escasos resultados.
- Os usos do solo son principalmente gandeiros.

A agricultura ocupa unha escasa superficie. Na costa, os campos sitúanse nos fondos dos vales; no interior, ao ser estes máis estreitos, o seu aproveitamento agrícola é moi pequeno. É unha agricultura de secaño, debido á regularidade das precipitacións.

No pasado practicábase o policultivo porque os campesiños vivían moi illados e necesitaban autoabastecerse. Cultivábanse produtos hortofrutícolas en pequenas hortas situadas onde as casas para consumo familiar, e millo, pataca, árbores froiteiras e vide, está última sobre todo en Galicia. Nas terras de peor calidade sementábase cebada ou centeo, e a economía familiar completábase coa cría de gando. Só unha parte destes produtos se vendía no mercado.

Na actualidade a agricultura tende a especializarse en cultivos de horta e forraxes (prados, alfalfa, trevo, millo forraxeiro), en consonancia co desenvolvemento gandeiro.

A gandería é a actividade agraria máis importante. Vese favorecida polo clima, pola demanda urbana de leite e de carne, e pola escasa poboación rural, dado que require menos man de obra.

En Galicia predominan a pequena e a mediana explotación familiar. Na fachada cantábrica, as explotacións modernizáronse máis en tamaño e equipamento, aínda que tamén está moi estendida a gandería a tempo parcial nas pequenas explotacións.

Predomina o gando bovino. O de aptitude cárnica, en réxime extensivo ou semiextensivo, oriéntase á produción de tenreiros; e o de aptitude leiteira, en réxime intensivo, á produción de leite e dos seus derivados.

A explotación forestal, sobre todo en Galicia, é outra actividade importante. Dedícase a industria do moble ou á obtención de pasta de papel.

A paisaxe agraria do interior peninsular

Comprende ambas as dúas mesetas e a depresión do Ebro. O medio físico desta zona posúe un relevo chaira, de elevada altitude media na Meseta, e un clima mediterráneo continentalizado, con escaseza de precipitacións estivais e acusados contrastes térmicos estacionais.

A estrutura agraria caracterízase polos trazos seguintes:

- A poboación agraria é moi escasa e envellecida, debido á forte emigración sufrida entre 1950 e 1975. O poboamento é concentrado en vilas, pequenas e próximas nos vales do Douro e do Ebro, e grandes e distanciadas entre si na metade sur peninsular.
- As explotacións son de diverso tamaño. O minifundio predomina no val do Douro, aínda que se reduciu debido á emigración e á concentración parcelaria, e nos regadíos do Ebro. As grandes propiedades son características de moitos secaños casteláns, aragoneses e extremeños.
- Os usos do solo son agrícolas, gandeiros e forestais.

A agricultura presenta claras diferenzas entre as áreas de secaño e as de regadío.

- O secaño domina nos páramos e campiñas da meseta e nas áreas non regadas do val do Ebro. Practica unha agricultura extensiva en campos abertos, protagonizada pola chamada “triloxía mediterránea”: os cereais, a vide e a oliveira.

No pasado, os cereais, principalmente trigo, rotaban con barbeito ou con leguminosas e levaban asociada unha gandería ovina que pastaba nas restrebas. Tamén se plantaban cultivos leñosos, como a vide e a oliveira, e, en menor medida, amendoeiras e alfarrobeiras. Estes cultivos aparecían como monocultivo, asociados entre si, ou xunto a outros aproveitamentos.

Na actualidade, o trigo foi substituído en gran parte pola cebada; e o barbeito completo substituíuse polo medio barbeito, que utiliza o xirasol como cultivo de descanso, ou desapareceu grazas ao uso de fertilizantes químicos. Os cereais predominan en Castela e León, mentres en Castela-A Mancha, Aragón e Extremadura cobran máis importancia o oliveiral e o viñado. Este último destaca na Ríoxa e en Navarra, pola súa calidade e extensión.

- O regadío permite practicar unha agricultura máis intensiva.

No pasado, o regadío limitábase a reducidas extensións nas veigas dos ríos e preto das vilas, que producían sobre todo hortalizas para autoconsumo.

Na actualidade, a extensión da superficie regada permitiu diversificar a produción: plantas industriais como a remolacha azucareira, o lúpulo e o tabaco; forraxes para a alimentación do gando, como a alfalfa ou o millo; e froitas e hortalizas, que son a base dunha destacada industria conserveira nas terras rioxanas, navarras e aragonesas do val do Ebro.

A gandería ten importancia nos secaños e nas devesas:

Os secaños casteláns e os da depresión do Ebro manteñen unha importante gandería ovina, que pasta nas restrebas. Ademais, en Castela e León medraron o gando bovino de leite, aproveitando as forraxes producidas nos regadíos, e o gando porcino.

As devesas occidentais de Estremadura, Salamanca, Zamora e Andalucía son explotacións agrogandeiras, que nas zonas de serra aproveitan tamén a madeira de aciñeira e da sobreira. A devesa tradicional tiña unha orientación principalmente gandeira: os seus pastos alimentaban os rabaños de ovino e de porcino, e, secundariamente de bovino; parte das súas terras cultivábanse en longas rotacións para proporcionar alimentos e restrebas ao gando durante a longa seca estival; e o froito das aciñeiras e das sobreiras usábase na etapa final de ceba do porco. Na actualidade, xunto ao mantemento do sistema tradicional, introducíronse cambios. Entre eles, unha maior orientación ao gando vacún; a dedicación á agricultura dalgunhas devesas con mellores solos; e a reconversión cara a outros usos, como a caza.

A explotación forestal é característica dalgunhas áreas, como a Tierra Pinariega soriana.

A paisaxe agraria mediterránea

Comprende o litoral e prelitoral mediterráneo, o val do Guadalquivir e as illas Baleares. O medio físico desta zona posúe un relevo accidentado no litoral mediterráneo, chaira preto da costa e algo montañoso na área prelitoral; e un relevo de suaves campiñas no val do Guadalquivir. O clima é mediterráneo de influencia marítima, con precipitacións moi escasas no verán.

A estrutura agraria caracterízase polos seguintes trazos:

- A poboación, tradicionalmente numerosa, é hoxe reducida debido ao éxodo rural. O poboamento disperso característico tende á concentración, agás nas hortas litorais.
- As explotacións son de distinto tamaño. Nas zonas de regadío, predomina o minifundio. En secaño, as explotacións son pequenas e medianas en Valencia e Murcia, medianas en Cataluña e grandes en Andalucía occidental.
- Os usos do solo son principalmente agrícolas.

A agricultura presenta claras diferenzas entre as áreas de secaño e as de regadío:

- Os cultivos de secaño esténdense polas campiñas do val do Guadalquivir; as zonas prelitorais montañosas ou accidentadas; e o interior mallorquino. Están ocupados por cereais, vide, oliveira e amendoeirás.
- Os cultivos de regadío vense favorecidos polas suaves temperaturas, a elevada insolación, a protección do relevo, a existencia de solos apropiados e unha importante demanda internacional. Dedicáanse á horticoltura temperada ao aire libre, á horticoltura precoz baixo plástico, á fruticultura mediterránea (cítricos, árbores, froiteiras de carabuña e de pebida) e aos froitos tropicais (chirimoiá, aguacate) nas foxas de Málaga e de Granada, grazas á excepcional suavidade dos invernos.

A gandería bovina e porcina predomina en Cataluña estimulada pola demanda urbana; a ovina nos secaños; e as reses bravaas das beiras do Guadalquivir.

A explotación forestal ten escasa significación, agás en Huelva, onde hai grandes extensións de eucalipto.

A paisaxe agraria de montaña

Posúe un medio físico con condicións extremas: relevo de elevada altitude e fortes pendentes; e clima frío, con precipitacións moi abundantes, que en inverno caen en forma de neve.

A estrutura agraria caracterízase polos trazos seguintes:

- A poboación presenta densidades moi baixas e unha forte tendencia emigratoria. O poboamento era tradicionalmente disperso en pequenos núcleos localizados nos vales. Na actualidade tende a concentrarse en vilas máis grandes.
- As explotacións son contrastadas. Coexisten pequenas explotacións privadas formadas por parcelas pechadas, habitualmente separadas entre si, con montes e praderías municipais, de aproveitamento exclusivo para os veciños.
- Os usos do solo son diversos e complementarios, graduándose en función das variacións climáticas: agricultura no fondo dos vales; explotación forestal nos bosques das vertentes; e gandería nas matogueiras e pastos dos cumes; aínda que existen diferenzas segundo a área climática onde se localizan as montañas.

A agricultura, nas montañas do norte peninsular, desenvólvese no fondo dos vales e céntrase nos cultivos de horta. En cambio, no sur de Galicia, e nas montañas máis térmicas do Levante e do sur, algúns cultivos, como a vide, as amendoeiras e as oliveiras, ascenden polas vertentes en solcalcos e terrazas.

A gandería é extensiva. Nas montañas do norte peninsular é bovina ou ovina, e pasta nos claros dos bosques e nas matogueiras e praderías dos cumes. Na montaña mediterránea, onde adoita faltar o piso supraforestal de pastos, domina a gandería ovina, que practica unha trashumancia local entre o val e o cume.

A explotación forestal é maior nas montañas do norte. Céntrase no aproveitamento da leña e da madeira de especies como o eucalipto, o castiñeiro ou o piñeiro.

A paisaxe agraria das Canarias

A paisaxe agraria de Canarias posúe un medio físico caracterizado por un relevo volcánico accidentado e un clima cálido todo o ano, con precipitacións escasas e irregulares nas zonas baixas.

A estrutura agraria presenta os trazos seguintes:

- A poboación está en retroceso debido á atracción que exercen sobre ela actividades do sector terciario, como o turismo. O poboamento é disperso laxo, constituído por pequenas agrupacións de casas e aldeas diseminadas. As vilas son xeralmente de pequeno tamaño.
- As explotacións mostran importantes contrastes entre os reducidos tamaños das zonas medias e altas, e as grandes explotacións dos regadíos costeiros.
- Os usos agrarios do solo son escasos e principalmente agrícolas.

A agricultura é moi contrastada:

- Nas áreas litorais regadas predomina o monocultivo orientado á exportación (plátano, tomate, pataca extratemperá), os cultivos baixo plástico (cogombro, pemento, flores) e as novas plantacións tropicais (papaia, mango, piña, aguacate).
- Nas zonas medias e altas do interior das illas predomina a agricultura tradicional de secaño, orientada sobre todo ao consumo interno, e baseada no cultivo da vide e da pataca. O trigo, que tradicionalmete rotaba con barbeito ou patacas, reduciu notablemente a súa extensión.

A gandería ovina e caprina é escasa, e está asociada á agricultura.

A explotación forestal aproveitou a madeira dos piñeirais, a do faial-breixeira e da laurisilva para a elaboración de carbón, a construción e os soportes dos cultivos.